

Z P R Ā V Y

Jednoty klasických filologů
při Československé akademii věd
Adresa: Jednota klasických filologů, Praha II,
Lazarská 8

O B S A H

Antika stále živá (J. P e c h)	33
Úkoly klasické filologie (-vv-, -esv-, -sch-, -vi-)	39
Plán práce učitelů jazyka latinského (J. K á b r t)	42
K řeckému malířství v VIII. století př. n. l. (J. B o u z e k)	43
O zdravotnické latině (A. W o l f)	45
Ze života zahraničních vědeckých společností (-sch-, -vv-)	48
Výpůjční řád knihovny JKF	50
Klasická filologie v r. 1958 — Bibliografie českých knih (L. V i d m a n)	51
Dvě knihy o J. A. Komenském (M. K l u č k a)	54
Renesance latiny jako mezinárodního jazyka? (-esv-)	58
Sklad publikací JKF	59
Jednací řád pobočky JKF v Brně	60

C O N S P E C T U S F A S C I C U L I

Antiquitatis memoria semper viva (J. P e c h)	33
Quae munera philologiae classicae proponantur (-vv-, -esv-, -sch-, -vi-)	39
Seminaria linguae Latinae (J. K á b r t)	42
Ad picturam Graecam saec. a. C. n. VIII observatiuncula (J. B o u z e k)	43
De lingua Latina a medicis et pharmacopolis usitata (A. W o l f)	45
Chronica: Societates philologorum extraneae (-sch-, -vv-)	48
Ordo bibliothecae Societatis	50
Philologia classica a. 1958 — Bibliographia librorum Bohemicorum (L. V i d m a n)	51
Censurae librorum (M. K l u č k a)	54
Lingua Latina rediviva? (-esv-)	58
Qui libri a Societate editi ad id tempus prostent (E. S v o b o d o v á)	59
Ordo circuli Brunensis	60

Antika stále živá

Antika byla nevyčerpatelným zdrojem inspirace všem věkům a všem odvětvím lidské vzdělanosti. I dnes, ve století přírodních věd a techniky, nepřestali jsme čerpat z tohoto nevyčerpajícího pramene. Ve všech oborech, v literatuře, dramatech, poesii, hudbě, ba i filmu setkáváme se s ohlasy antické kultury. Každý umělec zpracovává ovšem antický námět z jiného důvodu, jinou formou. U jednoho jde o hluboký, vědecký rozbor, u druhého o reklamní atraktivnost.

V malířství není prakticky možno ani částečně vše podchytit. Uvedme proto alespoň dílo malíře známého celému světu, Pabla Picassa, který byl inspirován Ovidiovými Proměnami. Reprodukce některých jeho obrazů může český čtenář vidět ve vydání Proměn v Stiebitzově překladu (1. vyd. v SNKLHU Praha 1956, „Nesmrtelní sv. 31“, 2. vyd. r. 1958).

Necháme-li v hudbě stranou Richarda Strause, Igora Stravinského, Arthura Honeggera a všimneme-li si opravdu jen posledních let, musíme jmenovat především rumunského skladatele George Enescu. Jeho opera „Oidipus“ byla sice už nastudována před válkou v Paříži a před dvěma roky v Bruselu, ale teprve poslední provedení v Rumunsku nesporně dokázalo, že je to autorovo vrcholné, nejzralejší dílo.

Nemůžeme se nezmínit o západoněmeckém skladateli K. Orffovi. Na text Hölderlinova překladu Sofokleovy Antigony složil stejnojmennou operu, která v r. 1957 slavila úspěch jak ve Vídni, tak v newyorské Metropolitan operě. Středem současné hudební pozornosti je jeho trilogie „Trionfi“. Jednotlivé části Carmina Burana (zkompon. r. 1937), Catulli carmina (zkompon. r. 1943), Trionfo di Afrodite (zkompon. r. 1952) mohou být provozovány buď koncertně (tak jsme slyšeli v Praze Carmina Burana r. 1957) nebo jako „concerto scenico“. Mísí se tu středověká latina se středověkou němčinou a francouzštinou, s klasickou latinou Catullovou a řečtinou Sapphinou. Hudba se snaží vystihnout atmosféru antického divadla.

S operou úzce souvisí balet. Švédskou novinkou byl v roce 1957 Blomdahlův balet „Sisyfos“ na námět Erika Lindegrena. Ve Smetanově divadle v Praze byla 3. XI. 1957 československá premiéra Chačaturjanova baletu „Spartakus“. Na libreto Alberta Burkata napsal Victor Bruns balet „Nová Odyssea“. V základní myšlence i v celkové koncepci vidíme tu nejeden styčný bod s antikou: německý voják, vracející se z války (ze zajetí), dlouho bloudí; dostane se k rybářům a vypráví jim celou cestu svého utrpení; odmítá milostné vábení loďníkův dcery; jeho žena odolává léčkám majitele artistické boudy.

Často bývá zhudebněn text, který byl původně napsán jako činohra. Tak např. r. 1951 použil Paul Dessau pro svou operu „Odsouzení Lukullovo“ původně rozhlasové hry B. Brechta z r. 1939. Po prvním neúspěchu a po přepracování slaví tato opera velké úspěchy v Lipsku jakožto hra, která je obžalobou imperialismu. Saské zemské divadlo v Drážďanech ji v r. 1958 pohostinsky hrálo v Ústí n. Labem.

„Operace Olivová ratolest“ Ewana Mac Colla se dějově opírá o Aristofanovu Lysistratu. Nebude nezajímavé uvést slova kritiky k brněnské inscenaci z prosince 1957: „... A přece stačil jen úryvek Stiebitzova překladu původního textu, aby se ukázalo, že starý Athéňan vysoko převyšuje svého adaptátora, že celé to nevázané téma staré antické komedie stačí k aktuálnímu vyjádření myšlenky boje za mír...“

Pozadu nezůstává ani film. Tak např. Italové opět filmují historii Kartága, Američané Spartaka a sovětská filmová produkce chce spolu s produkcí řeckou dokonce přenést na plátno Homérovu Iliadu.

A jaký je ohlas antiky v umění posledních let přímo v naší zemi?

Ovidiovské oslavy v r. 1957 nezůstaly ani u nás bez ohlasu. Těžko uvést všechny kulturní akce, ať už daleko přesahovaly místní rámec, či byly čistě interními školními akademiemi. Uvedeme proto jen symbolicky vzpomínkový večer, uspořádaný v Praze 15. I. 1957 v Městské knihovně za účasti presidenta ČSAV. Ovidiovy verše recitovali přední herci pražských divadel, básníkovo dílo zhodnotil dr. B. Borecký.

Skladatelé Albert Pek a dr. Zd. Blažek zhudebnili Ovidiovy verše, které zazpívali a zahráli 1. X. 1957 v Sulmoně členové Národního divadla v Praze, pěvecké sdružení Moravan a symfonický orchestr FOK.

Albert Pek zhudebnil: Amores I, 3, 1–6, 15–20, 25, 26 pro bas s průvodem houslí, violoncella, flétny a harfy. Za nápěv bylo použito Mesomedova hymnu na Nemesis. — Fasti I, 709 až 716 (Oslava míru) – kantáta pro soprán, alt, tenor a bas s průvodem 3 trubek, 3 pozounů a tuby. Použito Seikilova nápěvu. — Poeta de libris suis – pro mužský hlas s průvodem flétny, houslí, violoncella a harfy. Nápěv vlastní.

Dr. Zd. Blažek zhudebnil pro mužský sbor Ovidiův Epitaf. Tytéž verše zhudebnil též pro mužský sbor současný mladý skladatel Petr Eben.

Ovidiovy Proměny a Picassovy ilustrace daly podnět skladateli K. Kupkovi, aby napsal začátkem r. 1958 orchestrální suitu „Picassiáda“. Má 4 části: Žáby, Picus a Kánens (sic!), Orfeova smrt, Narkissos a Echo. Některé Picassovy ilustrace byly zařazeny do opětného vydání Stiebitzova překladu Proměn v r. 1956. V r. 1958 bylo vydáno dalších 12.000 výtisků. Ovidiovy verše zazněly také v Divadle hudby 14. XII. 1958 v pásmu dr. Jana Fišera „Byl to modrobílý čas mramorové Afrodité“.

Výtvarnému umění byl věnován v Městské knihovně v Praze cyklus Mistři evropského malířství a sochařství. Dne 22. IX. 1958 v něm přednášel doc. dr. J. Frel o Feidioví a 29. IX. 1958 prom. hist. J. Bartoš o Praxitelovi.

V cyklu Dějiny předmarxistické filosofie hovořil 14. II. 1958 dr. Dušan Machovec na téma Počátky filosofie v antickém Řecku a 21. II. 1958 na téma Vrcholné antické filosofické systémy. Prof. dr. Jiřina Otáhalová-Popelová hovořila 28. II. 1958 na téma Filosofické školy helénistické a římské.

Antika však není jen mrtvou vzpomínkou. Na jevišti slyšíme živé slovo, vidíme živého člověka, a to nejenom na státních scénách, nýbrž i na scénách ochotnických. Uvádíme v přehledu představení, která hrála státní divadla od 2. poloviny r. 1949, ochotnická divadla v r. 1957 a 1958 (podle údajů DILIA).

Stálá divadla

autor hra	scéna	premiéra	počet her v roce									
			49	50	51	52	53	54	55	56	57	58
Aristofanes: Lysistrata	KOD Plzeň	9. X. 54	—	—	—	—	—	11	2	—	—	—
Euripides: Medea	SD Brno	21. III. 58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20
	KOD Hradec Král.	26. IV. 58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44
Plautus: O strašidle	KOD Hradec Král.	VIII. 49	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	KKD Teplice	V. 51	—	—	22	—	—	—	—	—	—	—
	Severočeské Liberec	8. I. 57	—	—	—	—	—	—	—	—	24	—
Pseudolus	KOD Hradec Král.	VIII. 50	—	25	1	—	—	—	—	—	—	—
	SD Brno	XI. 54	—	—	—	—	—	7	7	—	—	—
	Bezkydské N. Jičín	31. XII. 55	—	—	—	—	—	—	1	32	—	—
Tlučhuba	SKNeumannova Praha	10. XII. 55	—	—	—	—	—	—	8	13	—	—
Sofokles: Antigona	Vesnické d.	3. VI. 56	—	—	—	—	—	—	—	42	—	—
	AD Martin	XII. 56	—	—	—	—	—	—	—	8	43	6
	KOD Olomouc	22. XII. 57	—	—	—	—	—	—	—	—	2	21
	Východočes. Pardubice	8. II. 58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19
Elektra	KKD Teplice	III. 50	—	16	7	—	—	—	—	—	—	—
	ÚDČA Praha	30. V. 56	—	—	—	—	—	—	—	35	8	—
Oidipus vladař	Severočeské Liberec	3. IX. 55	—	—	—	—	—	—	15	13	4	—
	SD Ostrava	28. IV. 56	—	—	—	—	—	—	—	25	3	3

Z přehledu státních divadel je vidět, jak po úplném odmlčení v letech 1952 a 1953 antický autor opět dochází ocenění, v r. 1956 na 7 scénách, v r. 1957 a 1958 vždy na 6 scé-

Ochotnická divadla

autor hra	scéna	premiéra	počet her v roce											
			49	50	51	52	53	54	55	56	57	58		
Aristofanes: Lysistrata	OÚNZ Havl. Brod	27. III. 57	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—
Plautus: Pseudolus	ZK Veba Broumov	1. VI. 57	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
	Kovopol n. p. Broumov	8. VI. 57	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Strašidla	ÚDA Praha	3. VII. 57	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—
Tlučhuba	OSP Hradec Král.	25. VIII. 57	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
Sofokles: Elektra	DA Plzeň	5. IV. 57	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
	PKO Brno	20. VII. 57	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—
	OB Mělník	5. VII. 58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1

nách. Kromě toho je také možno pozorovat, jak mnohem od-
vážnější jsou divadla mimopražská. Z 18 inscenací je pouze
jednou Elektra a Tlučhuba v pražském divadle. Nutno však
ještě uvést komorní inscenace antických dramatiků v Měst-
ské knihovně, jako bylo např. 30. III. 1958 uvedení Sofokleo-
va Oidipa vladaře. V cyklu světových dramát byla uvedena
21. IX. 1958 Aischylova Oresteia, 5. X. 1958 Euripidova Medea,
19. X. 1958 Aristofanova Lysistrata a 2. XI. 1958 Plautův Pseu-
dolos.

Ve snaze přiblížit antické drama co nejvíce dnešnímu di-
váku komponují skladatelé scénickou hudbu. Tato myšlenka
dala zrod Kabeláčově „Suitě z hudby k Sofokleově Elektře“
(kompon. r. 1956) a Sommově předehře „Antigona“ (pre-
miéra 26. XI. 1957). K. Kupka pak přistoupil dokonce k celé
opeře Lysistrata, k níž si libreto sám upravil. Premiéra bude
v r. 1959.

S divadelní rampy je již jen malý krůček k rozhlaso-
vému přijímači, z něhož jsme mohli v minulém roce několi-
krát slyšet prof. Vojtěcha Zelinku vyprávět některé z antic-
kých bájí. František Gel napsal tři pásma, z nichž první bylo

vysíláno 1. VIII. 1957 pod názvem „Pohled do dějin starého Řecka“. Hovořilo se v něm o řeckých ústavách a o Demosthenovi. Ve vysílání pro mládež 27. I. 1958 se posluchači seznámili v pásmu „O chlapani, kterému se splnil sen“ s archeologem Heinrichem Schliemannem, objevitelem starověké Troje. 14. XII. 1958 bylo použito v „Poselství blesku“ Aischylových veršů a známého faktu, že Agamemnon vlastně první použil jakési transoceánské telegrafie, když ohni signalisoval do vlasti zprávu o trojském vítězství. Stále častěji jsou vysílány cykly hudebních děl s antickým námětem. V pražské televizi byla v r. 1958 vysílána hra Oldřicha Daňka „Prométheus“.

V oboru literatury se nezmiňujeme o odborných knihách, uměleckých překladech, učebnicích a podobně. Uvedeme jen původní práce posledních dvou let.

Po Ruthových a Zelinkových knihách se konečně objevil na knižním trhu překlad Starořeckých bájí N. A. Kuna (Praha SPN 1957) a Staré řecké báje a pověsti Eduarda Petišky (Praha SNDK 1958). Antickou bájí o Amoru a Psyché zpracoval Kamil Bednář v Pohádce o princezně Duši (Praha SNDK 1958). Kniha Stanislava Řichtra Země starých bohů (Praha, Lid. demokracie 1957) je uměleckou evokací antické kultury, s kterou se setkává dnešní cestovatel v Řecku. V epické básni Františka Hrubína Proměna (Praha, Čs. spisovatel 1958) se prolíná vise Ikarova pádu s tragédií Hirošimy. V knize slovenského básníka Štefana Žáryho Vybrané verše z rokov 1938–1958 (Slovenský spisovatel 1958) můžeme čísti v Cyklech z ciest pod souborným názvem Helada básně Olympia, Slavnost Dionýzova, Palác v Knosse, Orákulum, Cestou k Ithake. Pro větší úplnost uvedme ještě historické drama Není římského lidu (Praha ČDLJ 1958), kterým autorka Jarmila Loukotková převedla na scénu svůj stejnojmenný román, a hru Jiřího Pětivokého Spartakus (Praha ČDLJ 1958). Dobromil Svačina napsal protimilitaristickou parafrázi Jak to bylo s Helenou (Praha ČDLJ 1958) a Vladimír Liska upravil pro marionety Plautovu komedii Menaechmové (Praha ČDLJ 1957).

Nechtěli jsme zde hodnotit jednotlivá díla, ani jsme neměli v úmyslu podat ucelený, vyčerpávající přehled. Chtěli jsme pouze ukázat na to, že antika prolíná i dnes všechen náš kulturní život.

J. PECH

Úkoly klasické filologie

Jaké jsou dnes úkoly klasické filologie, je otázka, kterou se zabývají klasičtí filologové v různých zemích; odpovědi na ni mohou být různé. Nás může zajímat konfrontace názorů, jež byly otištěny v poslední době v některých časopisech ze Západu i z Východu.

J. Marouzeau v druhé části svého referátu o francouzské **Société des Études Latines**, otištěném v **Revue des Études Latines** 35, 1957, 5–80, uvažuje o dnešním stavu latinských studií, a to především ve Francii. Svou úvahu nepodložil M. nijak teoreticky, jeho referát i přes svou popisnost má však svou cenu. Zdůrazňuje tu především, že klasičtí filologové mají dnes značně usnadněnou orientaci četnými bibliografiemi obecnými i speciálními. Nově vychází nebo se obnovuje řada základních příruček, jež dobře informují o současném stavu jednotlivých oborů. Zejména o literaturu a dějiny starověku je v tomto směru postaráno. Stranou zájmu však zůstává otázka vývoje literárních žánrů (jako je drama, satira, řečnictví), otázka, proč chybí latinská literatura v období Antoninů, nebo otázka vzdělaného obecnstva. Kdežto na jedné straně se zbytečně rozmnožují různé příručky a vydání standardních textů, věnuje se na druhé straně málo pozornosti dějinám latinských textů. Zejména mnoho práce čeká ještě v oblasti středověku, především středověké latinské literatury, kde dodnes chybějí dějiny literatury 13. a 14. století. V lingvistice je podle Marouzeaua především třeba se zabývat výpůjčkami z řečtiny v počátcích latiny. Pro lingvistickou práci není bohužel dostatečně využíváno *Thesauri Linguae Latinae*, z jehož materiálů by bylo možno čerpat látku pro řadu monografií. Taktéž v prosodii a metrice je dosti nevyřešených otázek. Ačkoliv přibývá slovníků pozdní a středověké latiny, zůstává diskuse o křesťanské latině ještě otevřena. Ve studiu vulgární latiny se některé základní problémy teprve formulují. Zato dobré výsledky jsou ve studiu historie a náboženství, obzvláště pak v klasické archeologii.

Teoreticky podložit své myšlenky se snaží **Bronislav Bilíński**, vedoucí vědecké pobočky Polské akademie věd v Římě

(Gedanken zur Erneuerung der klassischen Philologie, otištěno v časopise *Das Altertum* 3, 1958, 141—149). Před současnou klasickou filologií stojí podle něho úkol nalézt své místo mezi ostatními vědami a osvětlit pravý obsah antické kultury. Vědecká práce by se měla soustředit především na zkoumání dějinné zákonitosti ve vývoji antiky, a to na základě dialektického a historického materialismu, dále pak na zkoumání trvalých hodnot antické kultury, jejich vlivu a ohlasu v národních kulturách. Antická kultura má ovšem i veliký význam mezinárodní. Studium antiky může proto být i jedním z činitelů, přispívajících ke sblížení národů.

Metody, jimiž klasická filologie dosud pracovala, však dnes již nedostačují. Je nutné, aby si osvojila nové metody badatelské a interpretační, a to od těch vědních oborů, které si získaly v metodologii vedení (současná historie, literární věda, jazykověda, právní věda aj.) Proto navrhuje B. spojit např. zkoumání antické literatury se zkoumáním novějších literatur apod. Lze doufat, že by se tak klasičtí filologové přiblížili dialektickému a historickému materialismu; zároveň by tím bylo umožněno odhalit historickou pravdu. Aby se nové metody mohly plně uplatnit, nesmí být historie oddělována od filologie. Současná doba klade na filologa požadavek, aby byl též historikem, a to historikem, který se nespokojí s tlumočením faktů, nýbrž ptá se po zákonech historie. Jen vzájemné doplňování obou vědeckých disciplin — filologie a historie — je zárukou vědeckého pokroku.

Klasická filologie má znamenitou tradici. Její trvalou zásluhou je vypracování metody pro filologické edice, textovou kritiku a pro práce lexikografické. Poskytla tak řadě druhých oborů vědeckou výzbroj. Filologická metoda, nepostradatelná pro precizní zpracování pramenů, je v podstatě indiferentní, pokud jde o světový názor. Vychovává sice skvělé znalce textové kritiky a paleografie, ale tito odborníci náleží často svým světovým názorem téže minulosti jako jejich texty. Výstižně poznamenal již Nietzsche, že filolog musí rozumět třem věcem: starověku, přítomnosti a sobě. Nebyly by tedy tyto práce, v zásadě technického rázu, vhodným východiskem pro uplatnění nových vědeckých metod. Daleko vhodnější jsou tu interpretace ve všech odvětvích historie, které ukazují cestu k po-

znání historického procesu a tvoří základ pro vědecké pochopení minulosti stejně jako přítomnosti. Z toho vyplývá požadavek, aby se filologové věnovali intensivně interpretační práci.

Věda o antickém starověku se neomezuje na studia filologická. Zahrnuje v sobě studium všech jevů antické společenské formace. Právě pro toto bohatství problémů je však účelné vytvořit si jakousi hierarchii podle důležitosti a dávat přednost těm otázkám, které nebyly v minulosti vůbec nebo jen málo zkoumány. Přitom se zajisté nesmí zapomínat ani na ty problémy, které sice byly již řešeny, které však si vyžadují přezkoumání podle nových hledisek.

Jeden ze základních úkolů vidí B. ve zkoumání poměru obou proudů antické kultury – kultury lidových mas a vládnoucí třídy. Důkladné probádání toho, jak obě tyto kultury šly vlastní, odlišnou cestou, by přispělo nejen k objasnění základního problému vědy o antickém starověku, nýbrž mohlo by přinést velký užitek dějinám kultury vůbec.

Marxistické hledisko se však nemá uplatnit snad jen v bádání o literatuře, umění a historii. Bylo by klamné pokládat práci lexikografickou za ideově indiferentní. Jazyk je jedním z prvků života společnosti, v něm se nejlépe zrcadlí charakter národa, jeho kultury a celé epochy. Dosavadní slovníky stíraly v překladu jednotlivých termínů specifické rysy kultury a společnosti v období otrokářského řádu a nevěnovaly pozornost rozdílným společenským a politickým posicím. Proto je zapotřebí sémasiologických studií, aby se dešifroval pravý smysl slov z oblasti společenské a politické. Tak se může i lexikografie zúčastnit ideologických zápasů současnosti. Bylo by přece jen škoda, kdyby klasická filologie pouze registrovala minulost. Jejím úkolem dnes je postavit se do služeb přítomnosti a vědeckým výkladem antického světa pomáhat pokroku a poznávání historické pravdy.

Úže zaměřil své uvažování o úkolech klasické filologie sovětský badatel I. M. Tronskij v článku *Zadači sovetskogo jazykoznanija v oblasti antičnych jazykov (Izvestija AN SSSR, Otdelenije literatury i jazyka, 17, 1958, 237 – 246)*. Věnuje v něm pozornost jenom bádání lingvistickému. Tr. zkoumá nejprve příčiny, proč se lingvistické zkoumání klasických jazyků v SSSR opozdilo za jinými obory. Jednou z historických

příčin je, že už v carském Rusku se věnovalo poměrně málo péče srovnávacímu jazykozpytu a pracovalo se starými metodami. V sovětském období pak historickému zkoumání jazyků vůbec zasadil největší ránu marrismus. Od r. 1950 se sice už dost udělalo, ale největší část práce ještě čeká.

Především by podle Tr. bylo třeba využít domácích materiálů, totiž prostudovat jazyk řeckých nápisů nalezených na půdě SSSR. Ale úkoly možno vytyčit i ve shodě s obecnějšími problémy, k jejichž řešení vybízí sekce literatury a jazyka Akademie věd SSSR. Velkým podnětem k novému zkoumání nejstarších fází řečtiny a vzájemného poměru jejích dialektů je Ventrisovo rozluštění krétského lineárního písma B; s tím souvisejí i otázky homérského jazyka. Aktuální je rovněž problém obecného helénistického jazyka (koiné) v obou jeho větvích, literární a lidové mluvené, při čemž je nutno řešit i otázku vzniku jednotné řecké národnosti. Dualita je v tomto směru i v latině, kde vedle klasického jazyka existuje jazyk lidový. Zvláštní pozornost je tu třeba věnovat tzv. vulgární latině, předchůdkyni románských jazyků; ta však neexistovala v oné vypreparované podobě, jak ji někdy rekonstruují romanisté. V této oblasti lingvistického zkoumání musí spolupracovat latinisté, romanisté i medievalisté. — Skladba klasických jazyků se ve srovnání s moderní filologií zkoumala bohužel vždy méně než hláskosloví a tvarosloví; i tento nedostatek by bylo třeba podle Tr. napravit.

Nakonec probírá Tr. základní učebnice latiny z posledních let a ukazuje na jejich některé závažné nedostatky z hlediska vědecké mluvnice. Na závěr se přimlouvá, aby se posluchači klasické filologie zabývali vedle řečtiny, latiny a staroslověnštiny také starou indičtinou.

- vv - esv - sch - vi -

**Plán práce učitelů jaz. latinského
v rámci Krajského ústavu pro další vzdělání učitelů v Praze**

Září: ve čtvrtek 17. v 17,30. Plán práce na první pololetí, vymezení základního učiva.	Listopad: ve čtvrtek 19. v 17,30. Výsledky práce za první období. Klasifikace. Kontrola plánu.
Říjen: ve čtvrtek 22. v 17,30. Výsledky výzkumu v 10. roč. Hodnocení učebnice. Poznámky k probírání obtížnějších statí.	Schůzky se konají v místnostech Kabinetu pro studia řecká, římská a latinská ČSAV, Praha II, Lazarská 8.

JAN KÁBRT

K řeckému malířství v VIII. století při n. l.

Rozluštění lineárního písma B rozšířilo naše znalosti o mykénské civilizaci; dnes víme o ní nepoměrně více než o období následujícím. Zánik mykénských pevností přerušil totiž dosavadní vývoj a první písemné památky se objevují až zase v závěru osmého století; jedenácté až osmé století před naším letopočtem jsou temnou epochou, známou pouze z nejasných tradic a z archeologických památek. Po poměrně chudém desátém století, kam lze zařadit ionské stěhování na východ, a po

přísném geometrickém slohu devátého století, kdy je v Atice odklon od mykénských tradic nejsilnější, znamená osmé století rozhodný obrat. Objevuje se znovu figurální malba a také pohřební ritus se vrací k mykénským tradicím. Důkazem toho může být připojený obrázek.

Obrázek pochází z hrdla konvičky, která byla zhotovena po polovině osmého století v Atice. Ztroskotala loď a všichni muži se topí, jenom jeden se zachránil na lodním kýlu. R. Hampe (*Die Gleichnisse Homers und die Bildkunst seiner Zeit*, Tübingen 1952, str. 29–30, tb. 9–11), který našel konvičku před několika lety v jednom obchodě starožitnostmi, soudí patrně právem, že je to Odysseus (Od. 12, 415–425). Místo kýlu je namalována celá loď; ale jak by se jinak poznalo, že jde o lodní kýl? Že jde o moře, naznačují ryby, rozmístěné po

celé ploše obrázku. Pouze Odysseus na kýlu je nakreslen rovně, všechny ostatní postavy šikmo – nestojí ani neleží, gesta rukou naznačují bezradnost.

Jednotlivé části lidské postavy stylisoval malíř do geometrických obrazců – název geometrický styl nebyl volen jen kvůli ornamentům a proporcím nádob a výzdoby. Hlava a spodní část těla se v tomto slohu kreslí z profilu, prsa ze předu. Téměř každé umění začíná takovou stylisací.

Všechny figurky jsou stejné a celkem bez detailů; je to hotový znak pro člověka (stojící muž, ležící, sedící apod.). Geometrického malíře (s výjimkou pozdního období) nezajímaly detaily a už vůbec ne individuální zvláštnosti. V tom směru lze rozdíl mezi malířstvím osmého a sedmého století srovnat s rozdílem mezi homérickými básněmi a ranou lyrikou.

V geometrickém malířství se k sobě řadí figury též volně, v našem případě jde však o scénu. O perspektivě tu ještě není ani řeči – nešlo o zachycení optického vjemu, jak si představujeme obraz dnes. Popisuje se určitý příběh – a tu malíř přiřazuje jednotlivé znaky k sobě tak, aby grafická souvislost vyjádřila jejich významový vztah. Tento rys geometrického malířství vhodně dokresluje obrázek na jedné konvičce z Agory (R. S. Young, *Hesperia Suppl. II*, obr. 43–44; *AJA XLIV* 1940, obr. str. 458 a 462). Zdá se, že je tam zobrazen Nestor, jak napadá Moliony (siamská dvojčata) nastupující na vůz (T. L. Webster, *From Mycenae to Homer*, London 1958, str. 203 až 204). Obraz tak zachycuje obě situace, kde se příběhy Molionů a Nestora setkávají: jak by je byl málem zabil, kdyby je Poseidon nezachránil, a jak ho oni porazili v jízdním závodě (Il. 11, 750 n., 23, 638–643). Nelze zaručit, že je tato interpretace

B. Schweitzer (*Gnomon X* 1934, 345; cf. E. Hinrichs, *Annales Universitatis Saraviensis, Philosophie-Lettres IV* 1955, 125–126) nazval tento způsob zobrazování „obrázkové písmo“; správná, ale rozhodně odpovídá geometrickému umění.

mezi geometrickou kresbou a skutečným obrázkovým písmem je však značný rozdíl. Geometrické scény nepůsobí ztrnule jako obrázkové písmo, nýbrž bezprostředně a živě, je v nich táž vášnivá snaha o věrné zobrazení skutečnosti, která charakterisuje pozdější řecké umění.

JAN BOUZEK

O zdravotnické latině

V poslední době je pozorovat zájem o zdravotnickou latinu i v kruzích filologických, které k ní dosud projevovaly lhostejnost, pasivitu a jazykově i stanovisko odmítavé.

V praxi je zdravotnická latina vyznačena dvěma složkami: odbornou terminologií a schopností s tímto materiálem operovat gramaticky, tj. tvaroslovně, popř. syntakticky. Filologové nedbali ani jedné ani druhé složky. Základní znalosti gramatické získávali studenti již na gymnasiu — dokud byla latina předmětem řádným — a přinášeli si je na odborné studium. Filologie nemusila po té stránce zasahovat. Ale ani terminologie, kterou nepoznávali studenti na střední škole, nebyla předmětem zvláštní pozornosti filologů, i když přiznávali otevřeně, že terminologie je „ein arg vernachlässigtes Kapitel der Sprachgeschichte“. Vážnou překážkou byla jistě **obsahová, odborná stránka termínů**, která se vymyká rekognici filologické; filologie je zvyklá na stálý, konservativní charakter termínu, ale v zdravotnickém názvosloví je týž pojem často vázán na místo výskytu, osobu objevitelovu nebo i vědecký pokrok. Termín se mění, ale věc zůstává táž; tak např. pro touž nemoc sledujeme názvy: **morbus Aegyptiacus, Syriacus, angina maligna** (i **ulcerosa, epidemica**), **morbus strangulatorius** (náš „záškrť“) a nejčastěji **diphtheritis** (pokud se věřilo, že je to zánět pseudomembrány) a nyní **diphtheria** (když se ukázalo, že jde o bacily Löfflerovy). Ale všech tří posledních názvů (**záškrť, diphtheritis, diphtheria**) užívá se v praxi promiskue. Rozhodnout se pro jeden termín, jak by chtěl filolog, je nesnadné, když ani odborníci se nemohou shodnout, aby beze zbytku vystihli ráz onemocnění jednoznačným termínem. Např. známou nemoc Basedowovu promiskue nazývají lékaři **dysthyreosa, thyreotoxicosa, struma exophthalmica**, i když jim odborná kritika vytýká, že názvy prejudikují otázky dosud nerozřešené (Charvát). Filolog není přibírán k posudku, ježto nemůže přispět ani překladem, jak je zvyklý z klasických autorů, ani kontrolou provenience termínu, popř. etymologií.

Je totiž i **provenience** často velmi vzdálena studiu filologů. These, že „veškerá naše terminologie je až podnes řečtina lehce přestylisovaná humanistickou latinou nebo o něco dříve“ (Ilberg), je pravdivá jen zčásti. Neboť neustále přibývá názvů a pojmů, umělých termínů, kterým antické jazyky dodávají jen prvky řecko-latinské, jako se děje i v jiných vědeckých oborech, např. **cirrhosis** (ř. **kirrhos** — Laennec), **allergeia** (ř. **allos, (en)ergeia** — Piquet), **epithelium** (ř. **thélé** — Ruysch) aj. Tyto termíny mají aspoň vnitřní důvod ke svému vzniku, jsou však i takové názvy, které jsou zcela libovolné (**synovia, opodeldok** aj. — Paracelsus). Otázka je ztížena tím, že vedle antických jazyků se na tvoření nových názvů podílely i jiné jazyky, jako arabština, dědic řecké medicíny a farmacie, nebo jazyky moderní. K filologické kontrole je často potřebí velké jazykové erudice, která dnes často chybí. Překvapí tedy výklad např. arab. slova **alkohol'**) nebo termín **morpio** z franc.

pion qui mord! Filolog však může zasáhnouti při latinisování těchto nových výrazů, neboť některé z nich se přizpůsobí přímo formě latinské (**morpio, -onis; alcohol, -is** jako **sol**) nebo aspoň přivěsí na jméno latinskou koncovku (**alcoholum**). Je totiž snaha všechna téměř jména medicínská psát latinsky, latinisovat.

Tak ovšem vzniká latina, která je rozdílná od latiny klasických autorů, latina, které se dostalo jména „barbarsky zmodernisovaná latina“ a která se nedá doložit z klasických vzorů. Proto k ní býval postoj filologů odmítavý, negativní. Dnes je tomu jinak. Má-li latina být trvalým přínosem internacionální řeči vědecké, jako je nyní, musí jí zůstat možnost označit nové pojmy smělymi novotvary z řecko-latinského i moderního materiálu, odpoutat se od radikálního purismu Cicerona a Caesara, školské gramatiky, zkrátka musí jí zůstat možnost dalšího živého vývoje. Dnes to nebude tak těžké jako dříve, když je předmětem studia filologů obdobně i tzv. střední latina se svými zvláštnostmi. Ale i tak zůstane otevřeno pole filologům v korektuře a vysvětlení mnohých termínů (např. **talipomanus, syphilis** aj.). **Talipomanus** není z ř. **talips** (prý krtek) — řečtina toto slovo nezná — ale nesprávně tvořeno z **talipes** a **manus**. **Syphilis** není určeno ř. **sys** a **filein**, nýbrž je to jméno pastýře v básni lékaře G. Frascatora; pastýř byl potrestán touto nemocí od Apollona za to, že obětoval vládčům tohoto světa a nikoli bohům. Speciální výklad názvů zůstane však v rukou učitelů jednotlivých oborů, kteří jsou povoláni termíny ilustrovati názorem. A je spravedlivé přiznat, že se tak dalo nejen výklady, ale i speciálními slovníky odbornými a praktickými pomůckami.

Taková byla situace až donedávna, až do doby, kdy byla ze střední školy odstraněna latina jako řádný předmět. Nyní přicházejí na vysokou školu studující, kteří se latinsky neučili vůbec nebo jen nedostatečně a nemají ani náležitou přípravu gramatickou v mateřtině. Není divu, že se nedostavily očekávané úspěchy, neboť postavení studentů bylo zhoršeno, když se na nich žádalo, aby si současně osvojovali i gramatické základy i obsáhlou terminologii. Proto byla hledána cesta k ulehčení této situace úvodem do jazyka latinského. Pokus připravit úvod do latiny „zvláště těm, kteří nestudovali latinu a řečtinu“ (O. Herber) formou Slovníku anatomických jmen, opatřeného překladem, ztroskotal, neboť i při formě slovníkové bylo nutno předpokládat základy tvarosloví (tvoření pádů atd.), aby studující nebyl desorientován třeba genitivem **femoris**! Ostatně výklady v této knize, pokud se vztahují na filologickou stránku, jsou velmi povážlivé (na př. nom. **coccygis, hilus** nesklonné, odvození **scala, mala** atd.) a v řeckých jménech chybné (**kystos, hé orchis, ho osteon, genion, mátra** má gen. **-os** atd.). Knížky je tedy možno užívatí jen s krajní opatrností.²⁾

Gramatické nedostatky tohoto způsobu dobře vycítili jiní autoři a vzali si za vzor učebnice sovětské, kde reforma latiny byla již delší dobu v praxi. Jedni se spokojili pouhým překladem sovětské učebnice Bogolepovovy pro

střední školy medicínské (skripta brněnská), a to i pro naše školy vysoké. Jaké zkušenosti učinili, zatím není známo. Druzí autoři (Kábrt a spol.) upjali pozornost také k stránce gramatické a zkombinovali materiál sovětských učebnic s vžitými metodami latinských učebnic všeobecně vzdělávacích. Za základ úvodu do latiny položili gramatiku pro gymnasia (Jiráni), která byla zaměřena na četbu. Zbytečně pak byli zatěžováni studenti poučkami z vědecké gramatiky, někdy i nepřesnými (základ slova jednou je kmen společný všem tvarům, po druhé hláskový útvar společný všem příbuzným slovům atd.) a partiami nežádoucí systematické úplnosti (rodové výjimky, zájmena neurčitá, stupňování atd.). Raději měli autoři pokračovat na cestě krácení, jako učinili s různými konjunktivy a časy, které zřídka přicházejí (ale v ukázkách textů přicházejí i konj. impf., pf.), a místo kontrolních větíček — pozůstatek starých cvičebnic — ůžeji se připnout k sovětským učebnicím, kde se záhy uvádějí recepty a procvičují, vykládají hned u substantiv sufixy (-oma, -itis) a výrazy se dělí na anatomické, klinické a farmaceutické.

Touto metodou byl by oslaben extrém: nahromadit do jednotlivých cvičení neúnosný počet termínů promiskue (v „Jazyku latinském“ průměrně v prvních cvičeních 60—80, v „Latině pro mediky a farmaceuty“ až 100!). Je málo žádoucí snaha naučit hned v počátcích latiny co nejvíce termínů, jako by latina měla sloužit jen a výhradně terminologii (viz výše) a jazykové hledisko by mělo být opomíjeno. Nesmí se ovšem rozumět hledisku jazykovému tak, jak je podává samostatný oddíl o látce farmaceutské v „Latině pro mediky a farmaceuty.“ Materiál chemického názvosloví je totiž příliš podrobný (20 stran textu, který absolvuje Hamsík pro mediky na 1 stránce a Škramovský pro farmaceuty má o málo více než stránku). Podrobné tabulky mohou zajímat specialistu, ale pro studenty, kteří chtějí být uvedeni do začátků latiny, jsou nepraktické. Osobní záliba nesmí být normou.

Tyto poznámky nemají být kritikou učebnic, ale chtějí vzbudit zájem filologů o zdravotnickou latinu, k níž klasická filologie — jak je vidět — může přispět zkušenostmi gramatickými a metodickými, popř. etymologickými, i když ponechá terminologii příslušným disciplinám, jak tomu bylo dříve (výklad v závorce nebo odkaz k slovníku nebo pod čarou apod.). Tak přispěje prakticky i teoreticky oborům, které svými kořeny stojí na půdě klasických jazyků.

AUGUSTIN WOLF

¹⁾ Značí vlastně leštěnec, který rozetřen na velmi jemný prášek (odtud ve farmacii termín *alcoholisatus pulvis*) sloužil k barvení obočí. Alchymisté označovali tímto názvem nejjemnější rozptýlení látky a nejjemnější a nejprchavější součástka vína, získaná destilací, byla nazvána *alcohol vini*, v dnešním významu lih.

²⁾ Stejně nespolehlivé jsou i další části: Celsus má praenomen Aurelius, zaměnění Cloquet a Cloquety, jednomu (Glisson) přidáno skoro 20 let života a druhému (Kupffer) popřány celkem 3 roky, někteří vůbec vynecháni (Descemet, Demours, Ferrein), ač dále přicházejí. Třetí část byla již při vyjití antikvována PNA.

ZE ŽIVOTA ZAHRANIČNÍCH VĚDECKÝCH SPOLEČNOSTÍ

Erfurt 1958.

Jak živý je vědecký ruch v oboru antických studií v socialistických zemích, prokázala jednání na konferenci v Erfurtě (NDR). Toto zasedání svolal na dni 16.—19. prosince 1958 Mezinárodní výbor pro spolupráci v oboru antických studií. Účast na zasedání byla mimořádně veliká, více jak sto přednášejících a posluchačů, z toho 25 účastníků zahraničních. Umožněno to bylo především velkorysou podporou Německé akademie věd v Berlíně, která hradila náklady na pobyt zahraničních hostů. Také městská správa erfurtská přispěla ke zdaru zasedání tím, že ochotně zapůjčila k sjezdovým jednáním místnosti v budově radnice.

Jednání na konferenci bylo věnováno třem hlavním tematům: 1) Minojska a Homér (úterý, dne 16. prosince); 2) Římské básnictví doby Augustovy (středa, dne 17. prosince); 3) Řecká města a domácí obyvatelstvo v Černomoří (čtvrtek a pátek 18. a 19. prosince). Přestože řada původně pozvaných účastníků odřekla účast pro nemoc nebo přílišné pracovní zatížení (obzvláště těžce bylo postíženo touto nepřízní osudu thema první), lze průběh konference označit jako velmi úspěšný, a to jak počtem, tak kvalitou přednesených referátů a příspěvků do diskuse. Lze proto s dychtivostí očekávat uveřejnění protokolu o erfurtském zasedání, jehož se podjali pracovníci NAV v Berlíně (sluší se tu jmenovat aspoň prof. J. Irmshera, jehož obětavá

činnost především přispěla ke zdaru konference). Proto se zde zmíníme obšírněji jen o účasti československé delegace na sjezdových jednáních.

Československá delegace byla oslabena neúčastí svého vedoucího, akad. A. Salače, jenž se musil v době erfurtského zasedání podrobit operativnímu zákroku. Jeho zástupcem se stal tajemník Mezinárodního výboru, doc. dr. L. Varcl, jenž jej zastupoval jak ve funkci předsedy konference, tak v předsednictví Výboru, jenž konal během zasedání dvě schůze. Dalšími členy delegace byli dr. B. Borecký a dr. J. Pečírka z university Karlovy, dr. A. Bartoněk z brněnské university a dr. L. Vidman a dr. L. Zgusta z ČSAV. (Počtem delegátů překonali československou delegaci jen polští hosté, kterých bylo 7; ze Sov. svazu přijeli 3 účastníci, z Maďarska 4, z Bulharska a Rumunska po 2, z Albánie 1.)

K prvnímu tematů přednesl svůj příspěvek dr. A. Bartoněk, jenž kriticky zhodnotil důsledky, které vyplývají pro poznání nejstarší vývojové fáze řeckého jazyka z rozluštění lineárního písma B; nesouhlasil plně s výkladem V. Georgieva, jenž v homérském jazyce vidí jakousi *mykénskou koiné*. — K druhému tematů promluvil doc. dr. L. Varcl, který na rozboru významu slova *populus* u Horatia ukazoval změnu politického postoje Horatiova, přechod od republikanismu k podpoře myš-

lenky monarchické; zlom datoval asi do let 30—29 př. n. l. Dr. B. Borecký se zabýval horatiovskými obrazy a přirovnáními, čerpanými z různých oborů lidské práce; jen obrazy vzaté ze stavebnictví nebyly Horatiem přejaty z jeho literárních předloh, lze proto soudit, že jen stavebnictví upoutalo v dostatečné míře básníkovu pozornost. — Zbývající dva příspěvky čl. účastníků byly věnovány tématu třetímu. Dr. L. Zgusta pohovořil o rozdílných etnických složkách obyvatelstva v řeckých městech severního Černomoří, jak je lze zjistit rozbohem vlastních jmen dochovaných na nápisech, nalezených při vykopávkách; upozornil přitom, že tímto způsobem lze konstatovat i změny v osídlení domácího obyvatelstva. Dr. L. Vidman věnoval svůj krátký příspěvek osobním jménům

Ababa a Ababos, v nichž může být spatřován vliv osídlenců ze Sýrie.

Mezinárodní výbor vzal při svých jednáních na vědomí, že v téměř všech členských zemích již byly ustaveny vědecké společnosti v oboru antických studií (v Bulharsku dosud existuje jen přípravný výbor), dále málo uspokojivý stav vydávání sborníku „Eiréné“ i návrh rumunské delegace, aby příští zasedání se konalo v r. 1960 v Rumunsku; jako možná témata konference vezmou pořadatelé v úvahu Antika a Orient a Význam dialektické metody pro studium antiky. Byl přijat i návrh klasických archeologů, aby byla v širokém měřítku podporována vzájemná výměna vědeckých sil, jakož i účast našich vědců na vykopávkách na Předním východě.

-vv-

Francouzská Société des Études Latines.

Société des études latines byla založena r. 1923 na podnět J. Marouzeaua. Jsou v ní organizováni zájmovci o latinská studia v nejširším rozsahu: studující, učitelé různých stupňů škol, vědečtí pracovníci různých oborů, jako filologie, lingvistiky, literatury, starověké historie, a to z Francie i zahraničí. Úkolem společnosti je umožňovat členům svobodnou spolupráci, jež by přispěla ke zlepšení podmínek pro vědeckou práci i pro vyučování.

V roce 1958 byl předsedou společnosti prof. P. Grimal, místopředsedou H. Bardon, administrátorem a redaktorem časopisu Revue des études la-

tines J. Marouzeau, tajemníkem L. Nougaret, pokladní S. Nougaret.

Při Société des études latines existuje skupina románského Švýcarska, kterou založili francouzsky mluvící Švýčarí v r. 1932, a skupina štrasburská, založená r. 1946 alsaskými členy společnosti. Obě tyto skupiny pořádají samostatně přednášky a kongresy. Société des études latines spolupracuje s řadou francouzských i zahraničních společností pro klasická studia a společností studentských i s mnoha klasicko-filologickými časopisy. Zejména úzce spolupracuje s Association des études grecques, s níž každoročně koná jedno společ-

né zasedání. Société des études latines je členem FIAEC, přičleněné k UNESCO. Aby umožnila vzájemné styky svých členů, zejména členů mimoparižských, i styky se zahraničními badateli, pořádá společnost kongresy se zahraniční účastí.

Činnost společnosti se projevuje nejvíce přednáškami a diskusemi, které se konají v pařížském ústředí každý měsíc. Na těchto zasedáních jsou projednávána témata obecného rázu i otázky speciální: zprávy o připravovaných pracích, recenze nových publikací, zprávy o současném stavu základních otázek v klasické filologii,

o pokroku a koordinaci různých oborů nebo týchž oborů v různých zemích, diskuse o badatelských a vyučovacích metodách, zkoumání vztahu mezi vyučováním a vědou, ankety o praktických otázkách, např. o dokumentaci, vydávání, tisku apod. Resumé těchto přednášek jsou publikována v *Revue des études latines*, která kromě zpráv o Société des études latines přináší i kratší články a recenze. Pro obsáhlejší práce je určena *Collection d'études latines*, jež dnes obsahuje 36 svazků.

(Podle referátu J. Marouzeaua
v RĚL 35, 1957: Sch.)

VÝPŮJČNÍ ŘÁD KNIHOVNY JKF

1. Knihy z knihovny JKF se půjčují členům JKF, mimořádně též jiným osobám, které je nutně potřebují pro svou práci. Knihy se půjčují zdarma; posílá-li se vyžádaný svazek poštou, hradí vypůjčovatel poštovné přiloženou složenkou.

2. Výpůjční lhůta je jeden měsíc. Po této době je žadatel povinen knihu vrátit nebo požádat o prodloužení výpůjční doby o další měsíc. Jestliže žadatel ví předem, že knihu bude potřebovat delší dobu než dva měsíce (k překladu apod.), je možno prolongovat žádanku hned při půjčování; tato prolongace se na výpůjčním lístku výslovně poznamená. Prolongovat knihu je možno jen tehdy, nežádá-li o ni někdo jiný.

3. Časopisy se půjčují jen na studium v místnostech knihovny, mimo knihovnu je možno je půjčit jen v mimořádných případech.

4. Jestliže vypůjčovatel nevrátí knihu ve stanovené době, zaplatí za první upomínku 1,— Kčs, za druhou upomínku 3,— Kčs, za třetí 6,— Kčs. Nevrátí-li někdo knihu do měsíce po třetí upomínce nebo ohlásí-li sám, že knihu ztratil, je povinen ji nahradit, a to buď zakoupením téže knihy nebo zaplacením ceny, za kterou je knihu (vázanou) možno v té době získat (koupí nebo ofotografováním).

5. Tento výpůjční řád nabývá platnosti 29. lednem 1959 a platí do odvolání.

KLASICKÁ FILOLOGIE V R. 1958 (BIBLIOGRAFIE ČESKÝCH KNIH)

Zkratky:	NČSAV	Nakladatelství Československé akademie věd
	SNKLHU	Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění
	SNPL	Státní nakladatelství politické literatury
	SPN	Státní pedagogické nakladatelství
	SZN	Státní zdravotnické nakladatelství

A. ANTIKA

Původní práce

Jiří M. Boháč, Kerčské vázy se zřetelem k památkám v československých sbírkách (Kertscher Vasen mit besonderer Berücksichtigung der tschechoslowakischen Sammlungen). Praha, NČSAV 1958. Stran 174 + 62 obr. příloh.

Kerčské vázy se nazývají červenofigurové atické vázy IV. století, jichž se nejvíce našlo v Kerči. V čs. sbírkách je poměrně dosti těchto váz, které Boháč ve speciální části soustavně probírá. — Resumé ruské a německé.

Roman Haken, Roman Lamps in the Prague National Museum and in Other Czechoslovak Collections (Římské lampy v Národním muzeu v Praze a v jiných československých sbírkách.) Sborník Národního musea v Praze — Acta Musei nationalis Praga A XII, 1—2. Praha 1958. Stran 119 + XVI tab.

Posmrtná publikace podstatné části diplomní práce, v níž jsou nejprve shrnuty nejdůležitější poznatky o antických lampách a pak podrobně probírány doklady z našich sbírek, roztržené podle typů.

Maximilian Křepinský, Romanica II. La naissance des langues romanes et l'existence d'une période de leur évolution commune (latin vulgaire, période romane) — Vznik románských jazyků a existence periody jejich společného vývoje (latiny vulgární, periody románské atp.). Rozpravy ČSAV (řada SV) 68, 1958, sešit 13. Stran 78 + 1 tab.

Vznik románských jazyků klade

autor už do doby, kdy se domorodci v provinciích začali učit latinsky. — Resumé české a ruské.

František Novotný a kolektiv, Základní latinská mluvnice. K vydání upravil František Novotný. Praha, SPN 1957. Stran 297.

Nové zpracování dvoudílné „Latinské mluvnice pro střední školy“ (Jiráni—Ryba—Novotný) v jednom svazku s průběžnou paginací; původní číslování paragrafů ponecháno. Zvláště první díl je na mnoha místech přepracován.

Překlady z antických jazyků

Aristoteles, Kategorie (Organon I). (Přeložil A. Kříž. Úvodní studii napsal K. Berka.) Praha, NČSAV 1958 (Filosofická knihovna). Stran 79.

Překlad základního logického spisu Aristotelova, opatřený bohatým komentářem a úvodem, v němž se hodnotí význam Aristotelův pro dnešek.

Galénos, Úvod do logiky. (Přeložil R. Hošek, úvodní studii napsal a poznámkovým komentářem opatřil K. Berka.) Praha, NČSAV 1958 (Filosofická knihovna). Stran 79.

První český překlad tohoto spisku. Galénos se opírá o peripatetickou i stoickou logiku, příklady bere z přírodních věd a lékařství.

Pět svátečních svitků. Píseň písní — Rút — Zalozpěvy — Kóhelet — Ester. (Přeložil St. Segert za básnické spolupráce V. Kubičkové, J. Seiferta a V. Závady. Překlady průvodních textů a srovnávacími studii opatřili O. Klíma, L. Matouš, K. Pet-

ráček, St. Segert, F. Stiebitz a Z. Žába.) Praha, SNKLHU 1958. Stran 296 a 8 tab.

Klasické filologie se přímo týkají některé průvodní texty: ukázky z elegií Theognidových, apokryfní Moudrost Šalomounova a apokryfní přířadky ke knize Ester (obojí podle Septuaginty).

Platon, Faidros (O lásce). (Přeložil, poznámkami opatřil a doslov napsal F. Novotný.) Praha, Čs. spisovatel 1958 (Otázky a názory 2). Stran 81. Celkem již třetí vydání osvědčeného překladu (1. vydání u Laichtra 1937). V doslovu je zhodnocen nejen tento dialog, ale podán i výklad o Platónovi.

Překlady cizích prací

N. A. Kun, Starořecké báje. (Z ruštiny přeložila M. Pravdová.) Praha, SPN 1957. Stran 537.

V knize se spolehlivě podávají nejdůležitější řecké báje, při čemž je vždy udán antický autor, podle něhož je vyprávění zpracováno.

N. A. Maškin, Dějiny starověkého Říma. (Z ruštiny přeložili Z. a M. Siebigerovi, V. Boudyšová.) Praha, SNPL 1958. Stran 747.

Toto druhé české vydání je zkombinováno z ruského vydání druhého (1950) a třetího (1956). Bibliografie byla značně rozšířena zásluhou odborných redaktorů J. Buriana a J. Pečírky. — Srv. stručnou recenzi J. Č(ešky), ČCH 6, 1958, 799.

Archibald Robertson, Původ křesťanství. (Z angličtiny přeložila R. Budínová. Doslov napsal I. Sviták.) Praha, Orbis 1958 (Malá moderní encyklopedie 3). Stran 214.

Práce anglického marxisty o počátcích křesťanství. — Srv. recenzi anglického originálu od L. Varcla, LF 78, 1955, 283—288.

George Thomson, První filosofové (O staré řecké společnosti II). (Z angličtiny přeložily S. Nová a Z. Volfová.) Praha, SNPL 1958. Stran 354. Thomson marxisticky zkoumá vznik filosofie v Řecku ve spojitosti s Předním východem. Jádrem knihy je vý-

klad o řecké filosofii od milétské školy po atomisty, další vývoj je pouze naznačen.

Učebnice a slovníky

Kábrt — Kamínková — Kucharský, Učební texty pro kursy latiny. Praha, SPN 1958 (1. dotisk. — Učební texty vysokých škol). Stran 71.

Určeno pro posluchače filologické, filosoficko-historické a právnické fakulty Karlovy university.

Jan Kábrt — Pavel Kucharský — Zdeněk Tyl — Augustin Wolf, Jazyk latinský. Cvičebnice pro 9. a 10. ročník všeobecně vzdělávacích škol. Praha, SPN 1958. Stran 302.

Třetí vydání učebnice nepovinné latiny pro jedenáctiletky. — Srv. recenzi prvního vydání od P. Kucharského, Cizí jazyky ve škole 1, 1957, 334—336.

Jan Kábrt — Vladislav Valach, Stručný lékařský slovník. Praha, SZN 1958. Stran XI + 363.

V jedné abecedě jsou odborné výrazy latinské (resp. řecké) i česká hesla odkazující na latinský ekvivalent. Výklad je jazykový i věcný.

Jan Kábrt — Vladislav Valach — Karel Šumbera, Latina pro studující lékařství a farmacie. Praha, SZN 1958. Stran 253.

V stručné mluvnici se klade důraz především na správné skloňování odborných výrazů (i řeckých). Přidány jsou ukázky latinského odborného textu, přehledné tabulky gramatické i terminologické, soustavný výklad latinského chemického názvosloví.

Starověké Řecko. Čítanka k dějinám starověku. (Zpracováno za redakce S. L. Utčenka a D. P. Kallistova.) (Z ruštiny přeložila M. Pravdová.) Praha, SPN 1958⁸. Stran 270.

Doplňková četba k vyučování starověkých dějin. Zahnuje období od Kréty po Antiocha III.

Starověký Řím. Čítanka k dějinám starověku. (Z ruštiny přeložila M. Pravdová.) Praha, SPN 1958. Stran 461.

Nový překlad čítanky navazující na předchozí.

B. LATINSKÝ STŘEDOVĚK A HUMANISMUS

Texty

(Erasmus Rotterodamus), *Humanismi et pacis praedicator* — Hlasatel humanistických a mírových myšlenek. (Uspořádali O. Chlup a J. Kopecký za spolupráce J. Cervenky a J. Kyráška. Doslov napsal J. Kyrášek.) Praha, SPN 1958. Stran 115. V knize je publikován latinský text a český překlad dvou menších spisů: *Querela pacis* (Žalozpěv míru) a *De civilitate morum puerilium* (O slušném chování dětí).

Mistr Jan Hus, *Tractatus de ecclesia*. Z rukopisů vydal S. Harrison Thomson. Praha, Komenského evangelická fakulta bohoslovecká 1958. Stran XXXIV + 251.

Česky uvedené vydání Magistri Johannis Hus *Tractatus de ecclesia. E fontibus manu scriptis in lucem edidit S. H. Thomson*. Boulder, University of Colorado Press — Cambridge, W. Heffer & Sons Ltd. 1956. — Srv. recenzi A. Schmidtové, LF 81, 1958, 287—288.

J. A. Comenius, *Scholarum novi ordinis formator* — J. A. Komenský, *Tvůrce nového uspořádání škol*. (Uspořádal a k vydání připravil Metoděj Klučka a Jaromír Kopecký. Doslov napsal Jaromír Kopecký.) Praha, SPN 1957. Stran 217.

Latinský text a český překlad sedmi spisů, které spadají do doby pobytu Komenského v Uhrách.

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars

V: 1346—1355. Fasciculus 1: 1346 ad 1348. *Materia a Blažena Rymešová relicta usus recensuit, supplevit atque edidit Jiří Spěváček*. *Sumptibus Academiae scientiarum Bohemoslovenicae* (Praege 1958). Stran 200. Kritické vydání diplomatického materiálu od počátku vlády Karla IV. do jeho korunovace na císaře římského. — Srv. recenzi A. Schmidtové, LF 81, 1958, 285—286.

Překlady

Čtení o Karlu IV. a jeho době (Z pramenů). (Uspořádal a z latiny přeložil František Heřmanský. Úvod napsal a při výběru látky spolupracoval Zd. Fiala.) Praha, Svobodné Slovo — Melantrich 1958. Stran 492. Výbor z nejdůležitějších latinských textů k době Karla IV. v českých překladech s vysvětlujícími poznámkami.

Duchem i mečem, Čtení o slávě, velikosti a utrpení našeho lidu. (Výbor sestavil, přeložil a spojovacími texty, poznámkami a vysvětlivkami opatřil Fr. Heřmanský.) Praha, N. vojsko 1958. Stran 783 + 84 obr. příloh. Výbor z latinských i českých spisů, zahrnující dobu od příchodu Čechů až po Komenského.

Středověké písně cechu žakovského. Přeložil R. Krátký. Praha, Sv. Slovo — Melantrich 1958. Stran 219.

Výbor z latinských žakovských a satirických básní v českých překladech. Pro výbor bylo užito též překladů ze sbírek starších.

C. BYZANTSKÁ A NOVOŘECKÁ FILOLOGIE

Antonín Salač, *Constantinople et Prague en 1452* (Cařihrad a Praha r. 1452). *Rozpravy ČSAV* (řada SV) 68, 1958, sešit 11. Stran 111 + 7 tab. + 1 příloha.

Edice a výklad listu cařihradské církve pražským utrakvistům a jejich odpovědi: připojeno je vyznání víry kněze Konstantina, který jednání zprostředkoval (tzv. Libellos), a výklad dogmat ortodoxní církve (tzv.

Ekthesis). Resumé české a ruské. — Srv. LF 76, 1953, 236—248; 77, 1954, 219—236.

Dimitrij Papas, *Chrestomatie novořecké literatury*. Díl I. Praha, SPN 1958 (Učební texty vysokých škol). Stran 409 + XXII.

Výbor novořeckých textů, určený posluchačům novořečtiny na Karlově universitě.

L. VIDMAN.

DVĚ KNIHY O KOMENSKÉM

J. Beneš - Fr. Polanský,
Putování po stopách J. A. Komenského
v naší vlasti.

Praha 1957. Státní pedagogické nakladatelství. Str. 66. Kčs 2,70.

V této knížce opatřené před titulní stránkou citátem z Rozpravy k Vratislavským, že **jsme zrozeni pro společnost a že jsme povinni jí pomáhat**, a vzadu velmi pěkně provedenými osmi obrazovými přílohami, zachycujícími většinou pomníky a Památníky J. A. Komenského v našich městech, zmiňují se autoři úvodem o významu světového oslav J. A. K. u příležitosti jubilejí jeho dvou děl, **ODO** a **Orbis pictus**. Cíl oslav vidí v tom, že **mají věst k tomu, abychom se zamyslili nad životem a velikým dílem našeho vědce a abychom se seznámili s místy, kde v naší vlasti K. žil a pracoval a abychom poznali ty památky, které nám připomínají a přibližují jeho osobnost**. V dalších státech — Komenský a naše doba, Odkaz J. A. Komenského, Rodný kraj Komenského, Spory o rodiště Komenského — zdůrazňují nejdříve význam Komenského jakožto tvůrce pedagogického systému, poukazují na jeho vědecký odkaz, jež má naše doba nejen poznávat, ale i podrobovat nové kritice. Dovo-
zují, že Komenský jako vědec ještě není zcela doceněn a že jsou nezbytná odborná studia, která by osvětlovala stále ještě neznámého Komenského. Dále se souhrnně dotýkají jeho literární činnosti a v otázce rodiště Komenského, jejíž literatura je velmi obsáhlá, osvětlují a hodnotí doklady, jež se uvádějí jako svědectví, v kterém ze tří míst (Komňa, Nivnice, Uh. Brod) je třeba hledat rodiště Komenského. Pokládají tuto otázku za stále nejasnou, pro jejíž vyřešení je potřebí ještě dalších nových důkazů. Sr. článek J. Brambory, Ke sporům o Komenského rodiště, Archiv J. A. K. 1958, 17, 1, str. 63—69, a rov-

něž krátkou Bramborovu zprávu o této knížce: Z nové literatury k oslavám Komenského, tamtéž, str. 119.

Zde se dostáváme do vlastního obsahu práce, jež přináší výklady k jednotlivým místům pobytu Komenského, hlavně na Moravě a v Čechách. Výklady jsou použitím kursivy rozděleny na dvě části: v první se podávají mnohostranné informace, zejména vlastivědně, přírodovědně, topografické, geografické, etnografické, kulturně-historické a ekonomicko-politické, o každém místě pobytu, jeho vývoji a obyvatelích v minulosti a v přítomnosti. Taková sdělení uvádějí do druhé části, kde jsme poučováni o době a významově šíři přímých i nepřímých vztahů Komenského k těm místům, o pěstování a rozvoji tradice komeniologické, jakož i o uchovávání a rozmnožování památek komeniologických a bratrských v našich městech. Při zpracování takových zajímavých a beletristicky působících obrázků o pobytech Komenského zvolili autoři vodítko chronologicko-biografické; vycházejí z moravských míst patřících k rodnému kraji Komenského a směřují k těm místům, kde se zdržoval naposled. Při zmínce o pobytu Komenského v severovýchodních Čechách (str. 57), který není úplně a vyčerpávajícím způsobem zachycen, jak poukázal Brambora ve zmíněné recenzi, neboť se postrádají ve výkladu tato místa: Doubravice, Vlčice, Žacléř, Jičín, připomínají autoři v poznámce pod textem — asi v náhradu za věcnou neúplnost — nedávnou (z r. 1956) publikaci J. Skalského: **J. A. Komenský v severovýchodních Čechách**. Prahu položili sestavovatelé knížky na místo poslední pro uvedení všech jiných míst (str. 59). Vidí v ní střed i směr studií komeniologických.

Účelnost tohoto malého spisku hodnotíme pozitivně z hlediska prak-

tického: máme v ní přehledný výčet pobytů Komenského ve vlasti, vložený do rámce vlastivědného i populárně-komeniologického poučení. Vše je podáno živě a plyně. Tomuto praktickému účelu slouží také připojení přehledu o životě a díle J. A. K. (str. 64—66) a seznam nejvýznamnějších pomníků J. A. K. v českých a moravských městech. V závěru knížky opětovně zdůrazňují autoři její úkol: seznámením se se životem Komenského skutečně žitým v našich městech podnitit přímé poznávání některých jeho děl.

M. KLUČKA

*

Miroslav Hanuš,
Osud národa.

Praha, Československý spisov. 1957.
Str. 1—668, 29 Kčs.

K slavnému jubileu třistaletého vydání Komenského **Opera didactica omnia** v Amsterdamu, vzpomínáho r. 1957, vyšla uvedená knížka, opatřená před titulní stranou Hollovým portrétem Komenského — IOHAN AMOS COMENIUS MORAVUS A° AETAT. 60. 1652 a v zadu za vlastním textem díla a za poděkováním Chronologickým přehledem o životě a díle J. A. Komenského a Seznamem použité literatury. Podle tohoto seznamu můžeme soudit, že spisovatel knížky nešlo jen o to, aby podal ve volné románové skladbě velikost života a šíři působení J. A. Komenského, ale aby ji založil na pečlivém prostudování a dobré znalosti pramenůch i literárních dokladů komeniologických. V chronologickém přehledu (od r. 1592 až do r. 1670) nacházíme zaznamenány hlavní etapy ze života, studia, povolání a pobytů Komenského a pak některá jeho světoznámá díla. Seznam použité literatury dělí autor do pěti skupin. V první uvádí několik spisů Komenského v překladu, jež mu umožňovaly seznámit se přímo z pramene s myšlenkovou soustavou Komenského.

Není jich mnoho vypočteno; je zde pouze osm záznamů, mezi nimi **Všenáprava, Předchůdce vševědy, Cesta světa** a díla VSJAK. V druhé jsou souhrnná díla o Komenském a několik pojednání monografických, která se týkají některého důležitého úseku z díla Komenského nebo jeho osobnosti ve vztahu k jiné osobnosti světové; tak jsou zde vedle známých prací Kvačalových, Novákových a Hendrichových i práce Vonkovy, Bartošovy (j. Komenský a Pascal, Památce Hugo Grotia). Zato třetí je zcela rezervována Komenského korespondenci (Patera, Kvačala). Ve čtvrté je literatura k dějinám třicetileté války a obecným dějinám, pátá si všímá děl o novější filosofii a reformačním období a v šesté se dovídáme o listinném materiálu, jehož autor použil ze Státního ústředního archivu. Autor tohoto románu, jenž se dá nazvat biografickou historií I. pol. 17. st., prošel a osvojil si tedy základní díla Komenského i literaturu o něm. Bez přímého autorova studia těchto hlavních spisů je těžko si představit jak po stránce umělecké tak i z hlediska věcné správnosti jistý úspěch historického díla, jež by si mohlo dělat nárok, aby bylo čteno ne právě pro zábavu, jako předně pro poučení a hlubší psychologické proniknutí dějinnými cestami českého pedagoga 17. st. Z poděkování na str. 661 se dovídáme něco o vzniku díla. Byl to prof. F. M. Bartoš, který profesora historie na jedenáctileté škole v Chrudimi, Miroslava Hanuše, vyzval r. 1952 k takové práci. Autor vykonal studijní pobyt v Holandsku, aby lépe a zevrubněji poznal tamější materiál v knihovnách a museích v Haagu a Amsterdamu, potřebný k doplnění látky v **Osudu národa**. Připravoval se k sepsání své knížky opravdu hluboce, jak je také vidět ze spojení, jež navázal s četnými zahraničními odborníky a musejními pracovníky, hlavně londýnskými.

Obsah knihy je rozdělen do devíti kapitol, z nichž většina má tři až čty-

ři menší části; nejméně má pátá kapitola (o dvou částech). Každá z kapitol nese určitý symbolický název se vztahem na postavení a činnost Komenského. Jsou to: **Zápas s andělem; Poutník ještě na rozpacích; Slavná cesta; Dílo je vše!; Příznak smrti; Zajatec v Elblongu; Kolise; Tragické zauzlení; Osud národa.** Nejdelší je kapitola čtvrtá, **Dílo je vše!**, obsahující 214 stran. Titulky jednotlivých částí uvedených kapitol charakterisují vhodně situaci, v níž se Komenský právě ocital [na př. **Osudové setkání** (44); Komenský se rozpomíná na svého dřívějšího přítele a příznivce a pak pozdějšího rozhodného odpůrce a velkého polemika Samuela Maresia, profesora university v Groninkách], jmenují události, jež se přímo týkaly Komenského [j. **Mor v Lešně** (73)], nebo se vztahují k osobě, jež hrála pro Komenského velkou úlohu [j. **Samuel Hartlib** (107)].

Co se týče titulu knihy **Osud národa**, snadno pochopíme, že autor chtěl vedle zachycení životních osudů J. A. Komenského, jež jej provázely ve vyhnanství po opuštění vlasti, zobrazit v tomto díle, široce založeném a pojatém, myšlenkový rámec jeho snah a zároveň utváření evropského světa za třicetileté války. Zvláštní je na této knize, že se člení v zajímavé pásmo dějů a obrazů, jež se vybavují Komenskému, když je naplňován myšlenkami nad uplynulým životem. Na počátku se nám objeví jako trosečník, který usiluje najít společnou dráhu lidskosti a přitom překonat tak hojně dogmatické rozporny své doby. Pak se dále čtenáři před očima rozvíjí jeho pedagogické dílo v prvních letech jeho nuceného pobytu v Lešně, které bylo v té době postiženo těžkým morem. Potom jej doprovázíme na cestě do Anglie, kam přibude v době, kdy se v ní chýlí vývoj k revoluci, která ho odvede od uskutečnění školské reformy v anglických poměrech a od pansofických prací, které mu tehdy představovaly

vlastní cíl životního snažení. Teď naň čeká pozvání do Švédska, kde se zavazuje k rozsáhlé školské reformě, poznává královnu Kristinu, jedná s významným státníkem kancléřem Oxenstiernou, jenž jemu a jeho národu má zaručit lepší budoucnost při novém uspořádání poměrů v Evropě po skončení 30leté války. Vedle těchto významných osobností se setkává Komenský na své dlouhé cestě vyhnancově ještě s jinými velkými lidmi oné doby — Hollarem, Rembrandtem, Descartesem — a četnými profesory tehdejších evropských univerzit.

Dílo Hanušovo je velmi pěkně vypraveno, vtištěno na dobrém velmi jemném papíru, na obálce knihy je zobrazen Komenský podle Owense, před vlastním textem první kapitoly a knihy vůbec na místo úvodu jsou položena krásná a hluboce pronikající Palackého slova z jeho životopisu Komenského, jež po předchozí kratší a výstižné charakteristice údele Komenského srovnávají celé jeho **živobyť s plavbou na moři bouřlivém, kteréžto ztroskotajíc každý koráb, na který se mu bylo utéci, posléze teprv v západních světa končinách ve hrobě jemu pokoje dopřáno.** Uvnitř díla je zobrazeno několik velmi vhodně provedených portrétů, jež představují Samuela Maresia, město Norrköping, holandskou obchodní loď z r. 1647, Ludvíka de Geera, Vavřince de Geera, R. Descartesa, Rembrandta, titulní list k **Opera didactica omnia**, Axela Oxenstiernu a královnu Kristinu.

Při četbě máme opravdu sdostatek možností obdivovat se Hanušovu umění, jímž autor zvládl biografickou, bibliografickou, literární a historicko-dokumentární látku a převedl ji v souvisle ucelený, obsahově bohatý a přitom organický, třebaš ne vždy chronologicky, uspořádaný systém scén mistrně vykreslených a psychologicky vytříbených, v nichž se střídají zajímavé detaily, četné drobnomalebne podrobnosti se závažnými a

pronikavými pohledy do rozhodujících událostí, do vleklých dlouhých jednání i do osob uvažujících klidně a pevně nebo zmitajících se svým vlastním neklidem a ženoucích se po směru oné bouřné doby. Jsou to živě zachycené vzpomínky Komenského na různá setkání, udělované rady, důležitá rozhodování, prudké polemiky. Celou duši jsme zaujati znaleckým vystižením vztahů mezi Komenským a Nigrinem, rovněž Nigrinovým vlastním obratem a ořesným jednáním. Před našima očima se objevuje Komenský v různých myšlenkových podobách: jednou je přísně zamýšlen, po druhé si dělá trpké výčitky, jindy hájí neochvějně své životní zásady, pak bojuje na švédských místech o záchranu národa, a když je opuštěn jeho lid švédskými přáteli, prožívá s ním hlubokou osobní i národní bolest. Autor dovede věrně a zevrubně zachytit a zpodobnit příbytek Vavřince de Geera (242); stejně umělecká dovednost se ukazuje, když H. znázorňuje rušnou dobu, horlivou činnost, energické jednání a rozmanité povahy. To, co historie vypravuje prostým, popisným slohem, umocnil autor mnohokrát uměleckým účinem. Co tu je shromážděno literárně cenného materiálu, jež Hanuš rozvedl do jemných tahů promyšleného podání! Jak dovede rozvinout a nám přiblížit nesouladná stanoviska mezi královnou Kristinou a kancléřem Oxenstiernou (502)! Nezapomíná uvést hospodářsky odůvodněné pojetí dobročinnosti rodiny de Geerů, která při svém zbrojním podnikání oplývala mohutným ziskem (58). Nebo zastavme se na chvíli u autorova pohledu na příčiny válečného zápolení v I. pol. 17. st.: **A že tento boj dávno není božím bojem, jaký kdysi naši doma vedli. Ani o náboženství nejde ani o spravedlnost, ani o spravedlivý mír. Pokud bychom soudili jen se stanoviska lidského, tedy chce Švédsko baltský obchod,**

Richelieu prospěch Francie. Dále si všimněme, že titul poslední kapitoly **Osud národa** je povznesen na titul celé knihy. V této kapitole, jejíž částí jsou: **Kancléřova operace Praha; Königsmark; Prohráli jsme, Veličenstvo; Kancléřovo „jestliže“** a jež je vrcholným oddílem celého spisu, dramaticky se stupňuje poslední úsilí Komenského učinit pro národ co nejvíce, kdežto Švédové propadající neutečně unavenosti ustupují císařským požadavkům stran českých zemí a opouštějí své původní sliby. Jako informujícího motto k této kapitole je použito výňatku z **Gentis felicitas**, v němž je definice národa.

Není žádným nedostatkem knihy, že chronologie počátku není zachována. Tato skladbě o Komenském to neuškodí. Týká se to hlavně první kapitoly, přenášející nás hned do šedesátých let 17. st., tedy do amsterodamského období, zatím co druhá kapitola nás uvádí do lešenských let Komenského. Odbornický ráz historie sem tam, jak se zdá, je více zastoupen, než je zapotřebí, např. v poslední kapitole **Osud národa** pracuje autor nadmíru s vojensko-politickými detaily diplomatických plánů švédských, když švédská vojska stála před Prahou a v ní samé.

V textu díla se užívá kursivy tam, kde Hanuš přináší úryvky ze spisů, především z korespondence Komenského. Nejsou dlouhé a jejich citování se zapojuje docela přirozeně do proudu vyprávění. Rovněž je dobře zařazena fotokopie dopisu Komenského z Elblongu panu Ludvíkovi de Geer 1. II. 1647 na str. 532.

Výtvor Hanušův je pěkným dokladem spojení krásné i odborné literatury v jednom díle, jež je výsledkem jak tvořivé fantasie spisovatelovy, tak i jeho studia pramenů a příslušné literatury. Je knihou, která se dá nejen číst, ale i studovat.

M. KLUČKA

Renesance latiny jako mezinárodního jazyka ?

Éd. Théodore-Aubanel, generální tajemník kongresu pro živou latinu, podává v časopise *Das Altertum* (3, 1958, 186—192) podrobnou zprávu o výsledech kongresu, který se konal ve dnech 3.—6. září 1956 v Avignonu.

V úvodu článku „*Latina — mezinárodní řeč*“ vyzdvihuje autor pozoruhodný fakt, že návrh na obnovení latiny jako mezinárodní řeči nevyšel tentokrát z řad filologů, nýbrž od techniků. Ohromný rozvoj, kterého dosáhly především technické vědy v polovině našeho století a k němuž přispěly národy všech světadílů, vyvolává potřebu mezinárodního jazyka, který by umožnil dorozumění a spolupráci vědců všech národností. Významné postavení ve vědě získávají i národy, které donedávna stály stranou vědeckého ruchu. Odborná produkce v národních jazycích se rozrostla do té míry, že sledovat ji v celém rozsahu přesahuje síly jednotlivcovy; stačí uvážit, že jen v oboru chemie vychází přes 20 000 časopisů! Učinit některý z živých jazyků jazykem mezinárodním by narazilo na oprávněné národní sebevědomí ostatních národů.*)

Avignonský kongres, jehož se účastnilo 250 odborníků z 22 zemí, zastupujících 50 universit, si vytkl za cíl odstranit překážky, které bránily tomu, že si latina dosud nedobyla svého někdejšího postavení světové řeči. Tyto překážky, podmíněné místními zvláštnostmi, jsou v oblasti gramatiky, ve výslovnosti, v metodice vyučování a ve slovníku. První mezinárodní kongres pro živou latinu přijal konkrétní usnesení, jak tyto otázky řešit. Pokud se týče gramatiky, doporučuje osvojit si spolehlivě a soustavně ty minimální znalosti, které jsou nezbytné pro dorozumění (tj. skloňování a časování, vazby infinitivní a participiální — zvl. ablativ absolutní —, souřadnost a podřadnost souvětí atd.). Ve výslovnosti se doporučuje cvičení v poslechu a přednesu latiny, jasně a zřetelně vyslovování všech částí slova; výslovnost samohlásek a souhlásek má odpovídat „restituované“ výslovnosti, jak je dnes běžná v Německu (c a g se má ve všech případech vyslovovat tvrdě, třeba dbát správné výslovnosti qu). Pro označování výslovnosti se má užívat znamének a transkripce podle *Association Internationale de Phonétique*. — Vyučování latině nesmí trpět představou, že jde o mrtvý jazyk, obratná propaganda by měla zdůrazňovat, že latina není jen nositelkou kultury, nýbrž i řečí, jež má praktický význam. Vyučování má být méně strážlivé a má být lépe přizpůsobeno psychologii dítěte. Učitelé mají vést žáky systematicky k tomu, aby si osvojili slovní zásobu, která jim umožní

*) O potřebě mezinárodního jazyka psal u nás V. Šimeček, K otázce pomocných umělých mezinárodních jazyků, zvláště esperanta, *Cizí jazyky ve škole*, 9, 1958, 397nn. Autorův soud, že „pokusy, aby se mezinárodním jazykem stala některá z mrtvých řečí, především latina nebo řečtina, skončily neúspěšně“, zdá se být po zprávě o avignonském kongresu poněkud předčasný.

číst souvislé texty. Bylo by žádoucí, aby se vedle klasiků četly také veselé texty, ať starověké, středověké nebo i novodobé, psané jednoduchou, správnou a elegantní latinou. — Pro obohacování slovníku novými slovy platí zásada, že dříve než se k takovému kroku přistoupí, je nezbytné se přesvědčit, že slovo označující moderní pojem opravdu v žádném slovníku neexistuje. Chybí-li slovo skutečně, pomůže latinská odvozenina nebo složenina. Za třetí je možné uchýlit se o pomoc k řečtině. Teprve selžou-li všechny tyto způsoby, bude nutné moderní výraz latinisovat.

Kongres doporučuje, aby se ve vědeckých publikacích obecného významu, jako v kritických vydáních starých textů, slovnících klasických jazyků, používalo místo národních jazyků latiny, aby se latinsky psaly příspěvky do vědeckých časopisů, které se těší mezinárodnímu zájmu, nebo aspoň se připojovala latinská resumé.

I po skončení prvního kongresu pro živou latinu se pracovalo podle zásad na kongrese přijatých. Byl založen časopis „Vita latina“, jehož úkolem je zprostředkovat úzký styk mezi stoupenci obnovení živé latiny. Připravují se i nové učebnice nového slohu, co nejdříve má být vydána zjednodušená gramatika a moderní latinský slovník.

-esv-

Skład publikací JKF

JKF převzala od své předchůdkyně JČF bohatý sklad publikací vydaných Jednotou českých filologů. Část jich byla uložena v Klementinu, část u býv. firmy Bursík a Kohout (nyní Kniha 2012, Václavské nám.). Poněvadž byl vydán zákaz, aby Kniha uchovávala cizí sklady, bylo nutno na podzim r. 1955 sklad přestěhovat. Stalo se tak za ochotné pomoci zaměstnanců n. p. Kniha 2012. Část skladu byla pak prodána Knize-Antikvariátu n. p. Tak se dostaly na knižní trh některé učebnice studentům po několik let nedostupné, neboť Kniha 2012 neměla již právo je prodávat (např. Novotného Latinská mluvnice-Doplňky, Kul'bakinova Staroslověnská mluvnice, Ohnesorgův Ludus Latinus). JKF tím zároveň získala vlastní finanční prostředky (27.409,36 Kčs), kterými stačila kryt svá vydání půldruhého roku, a nemusila žádat o dotaci ČSAV. Autorům prodaných publikací bylo vyplaceno 10% z ceny, kterou JKF od Antikvariátu-Knihy obdržela, podle

autorských smluv v bývalé JČF. Ostatní publikace, o které neměl Antikvariát-Kniha zájem, jsou uloženy v Klementinu a je možno je zakoupit buď osobně nebo objednat poštou u Jednoty klasických filologů v Praze II, Lazarská 8 (telefon 227578). Pro informaci členů uvádíme jejich seznam:

Cicero, Řeči proti Katilinovi I. a IV. (poznámky), vydal J. Ludvíkovský, JČF 1931

Cicero, Ukázky z jeho spisů filosofických a rétorických, Díl I. Text, vydal J. Ludvíkovský, JČF 1943⁴

Cicero, Výbor z listů (slovensky), Část I. Text, vydal O. Jiráni, JČF 1920

Cicero, Výbor z listů, Část II. Poznámky, vydal O. Jiráni, JČF 1922²

Demosthenes, Výbor z řečí, vydal Fr. Novotný, JČF 1946²

Ganszyniec Ryszard, Doryckie elementy w komedji Menandra, Separát z Prací II. sjezdu klas. filologů slovan. v Praze 1931

- Heřmanský Fr.**, Latinská cvičebnice pro 5. tr. gymn. a reál. gymn. a 6. tr. ref. reál. gymn. (slovensky), JČF 1934
- Hejzlar G.**, Obytný a obchodní dům v Ostii, JČF 1933
- Hujer O.**, Praslovanské tvarosloví, Č. I., 1920/21, Spolek čsl. filosofů a přírodovědců
- Jiráni O.**, Skladba jazyka latinského, Díl I. Skladba věty jednoduché, JČF 1915
- Jiráni-Ryba**, Latinská mluvnice, Díl I., JČF 1946
- Jiráni-Ryba**, Ukázky z římských epistolografů, JČF 1942²
- Livius II.** Poznámky, vydal V. Groh, JČF 1925
- Non omnis moriar**, Sborník prací čes. filologů k uctění 2000. výročí narození Horatiova. Zvláštní otisk z 63. roč. LF, JČF 1936
- Novotný Fr.**, Antické státy a náboženství, L. K. Žižka, Praha 1925
- Novotný Fr.**, Latinská mluvnice III - Doplnky, sv. 1, JČF 1946
- Ohnesorg K.**, Latinská cvičebnice pro II. tř., JČF 1946
- Práce II. sjezdu klas. filologů slovan-
ských v Praze 1931**
- Procházka-Trnka**, Latinská cvičebnice pro III. tř., JČF 1947
- Procházka, Vondra, Wolf**, Latinská cvičebnice pro IV. tř., JČF 1947
- Řečti filosofové a mystici**, SPAK 1947
- Sofokles, Antigona**, vydal Král-Hrdina, JČF 1943⁹
- Svoboda K.**, Bibliografie čes. prací o antice za léta 1775—1900, JČF 1947
- Šilený T.** - Hejzlar G., Život ve starém Řecku, JČF 1947⁶
- Cennou součástí skladu jsou zejména ročníky **Listů filologických**, vydané Jednotou českých filologů. Rovněž tyto lze zakoupit v JKF (25 Kčs za 1 roč.). Na skladě jsou tyto ročníky:
1885	roč. 12	1933	„ 60
1887	„ 14	1934	„ 61
1911	„ 38	1935	„ 62
1912	„ 39	1936	„ 63
1913	„ 40	1937	„ 64
1914	„ 41	1938	„ 65
1915	„ 42	1939	„ 66
1916	„ 43	1941	„ 68
1917	„ 44	1942	„ 69
1918	„ 45	1946	„ 70
1919	„ 46	1947	„ 71
1924	„ 51	1948	„ 72
1925	„ 52	1949	„ 73
1926	„ 53	1950	„ 74
1931	„ 58	1951	„ 75
1932	„ 59		
- Český časopis filologický roč. I/1942, II/1943, III/1944. -esv-

JEDNACÍ ŘÁD POBOČKY JKF V BRNĚ

1. Pobočka JKF v Brně provádí v okruhu své působnosti úkoly vycílené v organizačním řádu JKF. Plán její činnosti schvaluje a kontroluje ústřední výbor.

2. Práci pobočky řídí výbor volený plenární členskou schůzí pobočky na tři roky. Skládá se z předsedy, místopředsedy, tajemníka, hospodáře a správce knihovny.

3. Výbor pobočky se schází zpravidla jednou za tři měsíce. Předseda nebo tajemník se účastní (podle § 17

organisačního řádu) schůzí ústředí. Podle potřeby může zastupovat pobočku na těchto schůzích i jiný člen jejího výboru.

4. Zprávu o své činnosti podává výbor pobočky koncem roku členské schůzi pobočky a předkládá ji pak spolu se zprávou hospodáře ústřednímu výboru a valnému shromáždění ústředí ke schválení.

5. Jinak platí pro jednací řád pobočky s příslušnými obměnami všech na ustanovení organisač. řádu JKF.

ZPRÁVY JEDNOTY KLASICKÝCH FILOLOGŮ
VYDÁVÁ PRO ČLENY JKĚ Z POVĚŘENÍ VÝBORU JKĚ

REDAKČNÍ RADA:

DOC. DR. LADISLAV VARCL, PROF. DR. KAREL SVOBODA,
PROF. DR. JAROSLAV LUDVÍKOVSKÝ, AUGUSTIN WOLF

Uzávěrka tohoto čísla byla 15. III. 1959.

Obálku navrhl J. Krouz

Vytiskly Středočeské tiskárny, n. p., závod 27, Zbraslav
